

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XII

BELGRADE 1981

<http://www.balkaninstitut.com>

хлеб, са рупом на средини, ставља се на покојника. За време сахране жене, које иду испред погребне поворке, носе по један хлеб у рукама. Верује се да су покојници у гробовима изложени злим духовима. Да би се заштитили од њих, у гроб се ставља хлеб. После погребња, на гробу се свим присутним дели хлеб. Лице које обавља овај посао настоји да свако добије по парче од тога хлеба. После погребња, покојникова породица позива рођаке и пријатеље на заједнички обед. Свако ко дође дужан је да донесе по један хлеб. Ти се хлебови најпре стављају на земљу, а затим деле. О подушјима и задушницама такође се меси хлеб за мртве.

И сам покушај да укратко парафразирамо садржај ове занимљиве етнолошке монографије, свесни велике одговорности за сва осиромашења која овакав поступак подразумева, говори пре свега о чињеници, да она обилује етнографском грађом, која отвара и доноси богате архетипске слике о културним хлебовима поводом рођења и смрти. Аутор се трудио да за рецентни материјал пронађе и одговарајуће анало-

гије у изворима античке Грчке и Византије. То му је омогућило да свој методолошки приступ продуби и обогати новим садржајима.

Није случајно да се највећи број културних хлебова са магијским и симболичним значењем везује за два најјача људска бола — бол рођења и бол смрти, за чијим тумачењима наука још увек трага.

Посебна вредност ове монографије је у томе што после сваког одељка аутор даје о сваком етнографском податку исцрпну белешку о казивачу, месту и времену бележења. Осим тога, емпиријску грађу прате богати упути из литературе.

Иако Ангелос Дефтереос у својој монографији разматра проблеме културних хлебова код грчког народа, она је изузетно значајна због веома богате емпиријске грађе, која је поуздан извор за компаративна изучавања балканске етнологије, посебно у области магије, религије и симбола.

Драгослав Антонијевић

Милутин Р. Ђуричић, ЧУВАРИ БЕСЕ, Посебна издања САНУ, књ. DXX, Одељење друштвених наука, књ. 83, Београд 1979, 179 стр.

У малом броју савремених етнолошко-правних студија у којима се означава повећано интересовање наше науке за питања обичајног, неписаног права у протеклој деценији, посебно се истиче рад др Ђуричића *Чувари бесе*. Рад се односи на стару установу правне заштите у племенском друштву, у коме није постојала државна регулатива, односно формално судство, полиција и затвори. Инструменти заштите права и обезбеђења преузетих уговорних обавеза у том друштву о коме аутор говори нису до сада подробније изучени у нашој етнолошкој или историјско-правној литератури, углавном зато што не постоје одговарајући извори. Аутор је стога читавих петнаест година проучавао на терену и кроз малобројне писане изворе обичајно право Албанаца на Косову (где иначе живи и ради), јер се у оквирима тога права сигурно питање које у својој студији обрађује.

Материја је подељена на три дела. У првом се, на општи начин говори

о установи јемства, односно дорзонији, коју свакако треба разликовати од одговарајуће установе у савременом писаном праву. С обзиром на то да је установка дорзоније инструмент обичајно-правне заштите у племенском друштву, у овом делу су објашњена средства те заштите — крвнородничка група као ослонац, пријатељи који врше ту улогу и, најзад, пакт о заштити. При том је детаљније анализиран овај пакт, његова сврха, форма закључивања, итд. Затим је реч о беси и њеном сакралном карактеру, постојаности и чврстости обавезе која је њоме заштићена, о карактеру и одговорности дорзона (јемца), као и о санкцијама против кршилаца бесе. На тај начин је у овом првом, општем делу дорзонија приказана као инструмент заштите на основу кога настаје беса, на коју се ослањају сви значајнији послови у албанском обичајном праву.

У другом делу студије реч је о облицима заштите. Пре свега, говори се о

унилатерларном пакту заштите личности и имовине, код кога је могућно разликовати раздајање, уток, провођење и велику дорзонију. После тога, реч је о билатералним облицима заштите личности приликом уговореног посредовања, ослобађања недужних сродника код крвног дуга, приликом плаћања крвнице, и сл.

Аутор разматра и положај албанске жене у вези са питањем бесе, посебно женидбене уговоре.

О дорзонији се затим говори као о средству заштите наследства, затим породице, куће и имовине оставиоца. У заштити имовинских уговора посебно је истакнут строги формализам приликом њиховог закључивања, као и код заштите уговора о промету некретнина. Међутим, постоје и еластичнији облици дорзоније, али само кад је реч о промету покретних ствари — дорзонија на пијаци, кад је реч о уговору о делу, уговору о наполици стокe и о кесиму, код оставе, послуге и опкладе.

У оквиру другог дела реч је о врстама дорзоније у поступку обичајноправног судовања.

У закључцима студије аутор је прецизно указао на друштвено-историјске услове у којима се оформила дорзонија као установа обичајног права код Албанаца. Такође је објашњен и њен значај за остварење уговорног односа, за стварање синвалагматичког уговора, ванкаузалних обавеза и за развој облигационог права уопште, али и њен утјај на отпочивање социјалне диференцијације у племенском друштву.

Аутор на крају оправдано истиче да упознавање установе дорзоније не би било могућно без претходног познавања, иначе недовољно проучених албанских обичаја. Због тога је било потребно изложити садржину обичаја и обавеза које из њих произилазе, као и формализам настанка облигационих односа, а затим све то илустровати исказима и живим примерима анкетираних познавалаца обичајног права. Само тако је могућно боље схватити средину и менталитет друштва које се служи заштитом помоћу дорзоније.

Бурџа Крсић

1. Θ. Κακριδής, ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, 'Αθήνα 1977, 143 стр.

Занимљива књига Ј. Какридиса *Сја-ри Хелени у новојрчким народним предањима* представља допуњено издање студије Die Alten Hellenen in neugriechischen Volksglauben. Књига садржи три поглавља: Хелени, Старе приче у новом руку и Оживљавање старих митова. Оваквим распоредом грађе аутор је желео да укаже на генезу народних предања, разликујући изворно народно предање, које је очувано само захваљујући усменом преношењу, затим предања која су нашла место у античкој књижевности и њеним посредством доспела до данашњих дана и предања која су у уста народа ушла из књижевности. Не би се могло рећи да је аутор увек доследан. Тако, на пример, аутор легенде о претхомеровским Хеленима сврстава у чисте народне, иако се оне срећу, рецимо, код Хомера и Хесиода. У делима ових класика сачувана је окосница предања, док су разрађене фабуле са мноштвом детаља резултат маште народа, који је, преносећи легенде, уздизао своје митске претке.

Из првог поглавља сазнајемо да Грци своје претке налазе у људима гигантима претхомеровске епохе. „Били су високи до неба“, снажни и борбени, чврстих моралних норми. Жене нису заостајале за мушкарцима. Сразмерно њиховој „мушкој снази“, краси их „женски квалитет“ — снажна осећања. Загонетка њиховог нестанка обично се одгонета причом да су умрели када би пали, јер онако огромни нису могли да се усправе. Жене су често умирале сазнавши да им је неко драг повређен. Дакле, њихове дивне одлике — стас и осећања — чиниле су их изузетним, али су и биле кобне по њих. Митски Хелени живе у свакодневним изразима. За нешто веома старо каже се да је „из доба Хелена“, за јаког човека да је „Сав Хелен“, а за вредног „Прихватио се посла као Хелен усред лета“. На начин њиховог нестанка подсећа заклета „Да паднем ако не говорим истину“.

Ј. Какридис се пита како су предања о претхомеровским Хеленима и сам тер-